

GROENLINKS

PROVINCIE UTRECHT

GEZOND, SOCIAAL EN DUURZAAM

PROGRAMMA 2023-2027

2

VOORWOORD VAN DE LIJSTTREKKER

Natuur, openbaar vervoer, een fijne plek om te wonen, schone energie, en duurzame landbouw. Zo maar wat thema's waarin de provincie belangrijke keuzes maakt. Keuzes die invloed hebben op jouw woonomgeving van vandaag maar ook op een leefbare wereld voor morgen. Op 15 maart 2023 zijn de verkiezingen voor de Provinciale Staten en de Waterschappen. Dan heb jij invloed op deze keuzes. Ga daarom stemmen!

GroenLinks werd in 2019 voor het eerst de grootste partij in de provincie Utrecht. En dat heeft een groot verschil gemaakt. We vormden een progressieve, groene coalitie. Een nieuwe wind in onze prachtige provincie. Een andere koers waarvan de resultaten zichtbaar worden. Een verandering die we komende jaren graag door willen zetten, want dat is harder nodig dan ooit. Er is geen tijd te verliezen!

In dit programma vind je de keuzes die wij maken. Voor een daadkrachtige aanpak van de klimaatcrisis. Een snelle verduurzaming van de landbouw in balans met natuur en omgeving. Het versterken van de natuur die op omvallen staat. Het stoppen van de bodemdaling in veenweidegebieden. Ruimte voor bewoners en energiecoöperaties om zelf schone energie op te wekken. Een betaalbare woning voor iedereen, vlakbij voorzieningen en goed openbaar vervoer. Een provincie met sprankelende cultuur, waarin we zuinig zijn op erfgoed en waarin geen plek is voor ongelijkheid en discriminatie.

Een gezonde, duurzame en inclusieve provincie Utrecht. Het kan gewoon!

Aan jou de keuze!

Huib van Essen

INHOUD

1	GROEN EN GEZOND	4
1.1	Een vitale natuur en schoon water	5
1.2	Duurzame landbouw en gezond voedsel	9
1.3	Dierenwelzijn	12
2	SOCIAAL	15
2.1	Wonen	16
2.2	Werken	19
2.3	Recreatie	22
2.4	Cultuur	24
3	DUURZAAM	26
3.1	Gezonde leefomgeving	27
3.2	Duurzame mobiliteit	30
3.3	Klimaat en duurzame energie	33
4	VERANTWOORD BESTUUR	37
4.1	Duurzaam, eerlijk en gelijkwaardig	38

GROEN EN GEZOND

4

1.1 EEN VITALE NATUUR EN SCHOON WATER

Een mooie en vitale natuur is van levensbelang. De natuur staat echter zwaar onder druk door verstedelijking, versnippering, stikstofuitstoot en verdroging. Het aantal planten en diersoorten neemt af. Deze biodiversiteitscrisis keert zich vroeg of laat tegen ons. GroenLinks doet er iets aan. We willen meer natuur die beter wordt beschermd, meer biodiversiteit en schoon water.

Uitbreiding van de natuur

Voor een gezond functionerende natuur is in de eerste plaats voldoende oppervlakte nodig en afzonderlijke natuurgebieden moeten tot een netwerk met elkaar zijn verbonden. In 2011 zijn daarover in het Akkoord van Utrecht al afspraken gemaakt. Vóór 2028 zou er 1.570 hectare natuur bijkomen op initiatief van de provincie. En vóór 2040 nog eens 3.000 hectare op particulier initiatief. Tot nu toe is daarvan nog maar zo'n 1.000 hectare gerealiseerd. GroenLinks vindt dat te weinig. In de afgelopen statenperiode is mede dankzij GroenLinks extra geld vrijgemaakt voor natuurontwikkeling. Maar om de doelen voor 2028 te halen, is nog veel meer nodig. We willen het tempo opschroeven. De provincie moet samen met beheerders van natuurgebieden extra maatregelen treffen.

Wat moet de provincie in de komende periode doen?

- Waar mogelijk een voorkeursrecht vestigen op gronden die nodig zijn voor natuurontwikkeling. Als de provincie het eerste recht van koop heeft, kan de realisatie van de natuurdoelen versneld worden. In het uiterste geval onteigening van gronden voor mogelijk houden.
- Initiatieven van inwoners en organisaties ondersteunen om de aanleg van natuur te versnellen.

- Robuuste ecologische verbindingen tussen natuurgebieden realiseren. Naast de bestaande afspraken gaat het om de verbinding tussen de Utrechtse Heuvelrug en de Veluwe. Hierover moeten afspraken met de provincie Gelderland worden gemaakt.
- Ook buiten het bestaande Natuurnetwerk Nederland de mogelijkheden benutten om meer natuur te realiseren en het netwerk te versterken. We willen normen en kaders vaststellen voor een basiskwaliteit per gebied. Bijvoorbeeld minimaal tien procent groenblauwe dooradering in het landelijk gebied.
- De doelstelling van 1.500 hectare nieuw bos uit het provinciale Strategisch Bosbeleid realiseren. Bijvoorbeeld met nieuw bos in (delen) van het veenweidegebied of in de Gelderse Vallei.
- In de provinciale omgevingsverordening vastleggen dat elk ruimtelijk plan natuurinclusief is en bijdraagt aan biodiversiteit.
- Bij aantasting van bos- en natuurgebieden moet tijdig en tenminste gelijkwaardige compensatie plaatsvinden.

Bescherming van bos- en natuurgebieden

Wat we aan natuur hebben, moet de kans krijgen zich te herstellen. Daarom willen we voorkomen dat er wordt gebouwd of dat er wegen worden aangelegd in bestaande bos- en natuurgebieden. Rondom kwetsbare natuurgebieden moeten bufferzones komen. De kwaliteit van bodem, water en lucht moet verbeteren. Ook zijn er plekken nodig waar dieren en planten met rust gelaten worden en voorrang hebben boven recreatie. Bedreigde dier- en plantsoorten, waaronder de 41 iconsoorten, verdienen extra bescherming.

Wat moet de provincie in de komende periode doen?

- Samen met gemeenten en waterschappen zorgen dat de verplichte natuurtoets bij ruimtelijke ingrepen inderdaad plaatsvindt.
- Compensatie van natuur binnen de groene contour alleen toestaan als die contour met eenzelfde oppervlakte en vergelijkbare natuurkwaliteit wordt uitgebreid.
- Natuurgebieden aanwijzen die met rust worden gelaten. Hier is dan volop ruimte voor planten en dieren en weinig tot geen recreatie.
- Onderzoeken of Vliegbasis Soesterberg kan worden aangewezen als Natura 2000 gebied.
- Zorgen voor een snelle uitvoering van het Strategisch Bosbeleid. Dat maakt zowel bestaande als nieuwe bossen sterker en beter bestand tegen de effecten van klimaatverandering.
- Bufferzones aanleggen rond beschermde natuurgebieden. In deze zones zijn alleen natuurinclusieve gebouwen, boeren en bedrijven toegestaan.
- Milieuregels in natuurgebieden strenger handhaven. De provincie moet hiervoor meer capaciteit vrijmaken. Illegale afvaldumping (van huisvuil tot chemicaliën) moet worden voorkomen.
- De principes van de rechten voor de natuur erkennen, waarbij een organisatie, stichting, lokale bewoners of burgerberaad als vertegenwoordiger of voogd kan optreden. De provincie ondersteunt onder andere het initiatief om Amelisweerd als rechtspersoonlijkheid te erkennen.

Natuur in steden en dorpen

Natuur beperkt zich niet tot het buitengebied. Ook in en om steden en dorpen zijn natuur en biodiversiteit van levensbelang. Natuurinclusief bouwen kan de biodiversiteit versterken. Hoe groter het natuurnetwerk, hoe beter dieren, bloemen en planten zich kunnen verspreiden. Er zijn dan veel meer vogels en vlinders te zien. Daar wordt iedereen blij van.

Wat moet de provincie in de komende periode doen?

- De toestand van planten en dieren in steden en dorpen monitoren. Dan kan de provincie samen met gemeenten en waterschappen gerichte maatregelen nemen.
- Samen met gemeenten en maatschappelijke organisaties speelnatuur en groene schoolpleinen aanleggen. Eigenaren van braakliggende grond, bijvoorbeeld op bedrijventerreinen, stimuleren om tijdelijke natuur te ontwikkelen.
- Zorgen voor meer groene landschappen en natuur rond steden en dorpen. Bijvoorbeeld voedselbossen en ringparken. Hier gaan natuur, stadslandbouw, energielandschappen en recreatie samen.
- Een gereedschapskist samenstellen met klimaatadaptieve en natuurinclusieve principes voor ontwikkelingen in steden en dorpen.

Bomenrijen en bloemrijke bermen

Langs (spoor)wegen, fietspaden, watergangen en dijken is ruimte voor bomenrijen en bloemrijke bermen. Die zijn karakteristiek voor het landschap en van grote waarde voor flora, fauna, schone lucht en klimaat. Ze vormen bovendien een walhalla voor bijen, vlinders en andere insecten. Die kunnen zich dan over grote afstanden verplaatsen. We willen dat de provincie deze ruimte benut.

Wat moet de provincie in de komende periode doen?

- Een digitale bijenkaart met bloemrijke bermnen maken. Ontbrekende plekken komen dan in beeld zodat ze kunnen worden opgevuld in samenspraak met gemeenten, waterschappen, natuurorganisaties, ProRail, Rijkswaterstaat, boeren en andere grondbezitters. Bewoners en bedrijven worden van harte uitgenodigd om hieraan mee te doen.
- Kappen van bomen langs provinciale wegen voorkomen. De verkeersveiligheid bewaken we allereerst door de maximumsnelheid te verlagen.
- Bij bomenrijen zorgen voor variatie in leeftijd en soort. Dan krijgen parasieten en ziektes minder kans. Bij groenbeheer uitsluitend natuurlijke bestrijdingsmiddelen gebruiken; geen Xentari. Voor de bestrijding van de eikenprocessierups gebruiken we natuurlijke vijanden zoals vogels.

Verdroging tegengaan

De natuur lijdt onder lange perioden van extreme droogte. Door klimaatverandering komen die perioden vaker voor. De inrichting van het watersysteem en grondwateronttrekking maken het allemaal nog erger. GroenLinks steunt de Blauwe Agenda. De provincie werkt volgens deze agenda samen met waterschappen en gemeenten, Nationaal Park Utrechtse Heuvelrug, natuurorganisaties, grondeigenaren en anderen om het watersysteem op de Utrechtse Heuvelrug robuust te maken.

Wat moet de provincie in de komende periode doen?

- De grondwatervoorraad aanvullen door infiltratie op de hogere delen van de Heuvelrug. De lageregelegen delen worden dan minder belast door waterafvoer als er een hoosbui is.
- Meer water vasthouden op de Utrechtse Heuvelrug en in de Gelderse Vallei. Watergangen moeten natuurlijke oevers krijgen, bijvoorbeeld volgens de visie Klimaatbuffers van Staatsbosbeheer. Grondwateronttrekking beperken.
- Stichting Nationaal Park Utrechtse Heuvelrug helpen om hun duurzame ambities ook in de toekomst te kunnen realiseren. De provincie moet daarvoor voldoende geld beschikbaar stellen en het financieringsmodel evalueren.
- Voorrang geven aan drinkwatervoorziening boven wateronttrekking voor industrie en commerciële toepassingen.
- Waterbesparing en hergebruik stimuleren. Meer communicatie over preventie: het gebruik van drinkwater voor toepassingen waar geen drinkwaterkwaliteit voor nodig is, willen we ontmoedigen.

Bodemdaling tegengaan

Grote delen van de veenbodem dalen. Dit is een probleem want het veroorzaakt CO₂-uitstoot door veenoxidatie, milieuschade en schade aan wegen en gebouwen. Het is ook schadelijk voor natuur en biodiversiteit. GroenLinks wil dat de provincie maatregelen neemt waardoor bodemdaling uiterlijk in 2040 is gestopt.

Wat moet de provincie in de komende periode doen?

- De functies in een gebied moeten passen bij het waterpeil dat nodig is voor een robuust en toekomstbestendig watersysteem: water en bodem zijn sturend.
- Zorgen voor natuurlijk waterbeheer en ander (agrarisch) landgebruik in het veenweidegebied. Er moet ruimte komen voor moeras, botanische graslanden, laagveenbos en veenherstel. Ook andere functies zijn mogelijk zoals zoetwateropslag, energieopwekking en natuurontwikkeling.
- Nattere vormen van landbouw stimuleren in bodemdalinggebieden die baat hebben bij een hoger waterpeil. Voorbeelden zijn de teelt van cranberries of lisdodden.

De waterkwaliteit verbeteren

De kwaliteit van het oppervlaktewater verbetert. De visstand herstelt zich en je kunt op veel plaatsen weer veilig zwemmen. Maar van een aantal hardnekkige stoffen zoals stikstof en fosfaat en een aantal zware metalen zijn de concentraties nog te hoog. Drinkwaterbedrijven hebben te kampen met vervuiling door meststoffen, microplastics, zware metalen, landbouwgif en medicijnresten. GroenLinks wil dat de provincie voldoet aan de (Europese) Kaderrichtlijn Water. Samen met de waterschappen zorgen we dat alle wateren in uiterlijk 2027 schoon en gezond zijn. Niet alleen de grote waterlichamen waar de Kaderrichtlijn zich nu op richt, maar ook het fijnmazige watersysteem. Om die doelen te halen, moet de provincie opschieten.

Wat moet de provincie in de komende periode doen?

- Samen met waterschappen, gemeenten en drinkwaterbedrijven zorgen dat water meer natuurwaarde heeft. Bijvoorbeeld door vistrappen aan te leggen, ecologische oevers te realiseren, beken te hermeanderen en natuurlijke grondwaterstromen te herstellen.
- Verontreiniging bij de bron stoppen: zowel in de landbouw, bij de industrie als in stedelijke gebieden. Bij vervuiling betaalt de vervuiler.
- In samenwerking met waterschappen maatregelen treffen om medicijnresten uit rioolwater te halen. Dat geldt ook voor fosfaat, cellulose en warmte.

1.2 DUURZAME LANDBOUW EN GEZOND VOEDSEL

De intensieve landbouw overschrijdt het draagvlak van de natuur. De hoge stikstofuitstoot is desastreus. Er is een ingrijpende transitie op komst waar de provincie uitvoering aan moet geven. GroenLinks kiest voor duurzame landbouw: in ecologisch, economisch en sociaal opzicht. Land wordt gebruikt op een manier waarop natuur, water en bodemkwaliteit niet worden aangetast, maar in balans zijn. Dieren worden op een dierwaardige manier gehouden en boeren krijgen een eerlijke prijs voor gezonde producten.

Duurzame landbouw

Duurzame landbouw houdt natuur, bodem en schoon water in balans. Met respect voor dierenwelzijn en volksgezondheid. GroenLinks wil dat de landbouw in de provincie uiterlijk in 2030 aan deze principes voldoet. Kringlopen zijn dan gesloten en mest wordt op eigen grond ingezet als voedingsstof voor gewassen. De verandering van de landbouw die hiervoor nodig is, vraagt veel van boeren. Zij mogen er dan ook niet alleen voor staan. GroenLinks wil dat de provincie, aanvullend op wat het Rijk doet, met ondersteuning komt voor boeren die natuurinclusief, ecologisch of biologisch werken. Regelgeving die de transitie nu soms nog in de weg zit, wordt aangepast. De provincie moet perspectief bieden. In het Provinciale Gebiedsprogramma legt de provincie haar beleid vast. In dat programma gaat het om maatwerk: afgestemd op bodemgesteldheid en waterkwaliteit in specifieke gebieden.

Wat moet de provincie in de komende periode doen?

- De doelen uit het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG) op het gebied van natuur, water en klimaat uiterlijk in 2030 behalen. Niet alleen in de Europese beschermde Natura 2000 gebieden, maar ook in het Natuurnetwerk Nederland.
- Duurzame, natuurinclusieve landbouw als voorwaarde stellen bij pachtcontracten met of in opdracht van de provincie.
- Mestvergisters zijn niet duurzaam en horen niet bij een verantwoorde landbouw. Er komen geen nieuwe installaties bij, uitbreidingen worden niet vergund en er komt beleid om het aantal mestvergisters af te bouwen.
- Alleen toekomstperspectief bieden aan glastuinbouwbedrijven die zich omvormen tot duurzame en circulaire bedrijfstak. Voor de rest de glastuinbouw afbouwen en geen nieuw glas toestaan. Ook niet bij verplaatsing van een bestaand bedrijf.
- Boeren die cultuurhistorisch landschap op een duurzame wijze beheren, voldoende financiële ondersteuning bieden.
- Het verbouwen van gewassen (zoals vlas en hennep) meenemen in het provinciale gebiedsprogramma. Deze producten dragen bij aan een nieuw verdienmodel.
- Helpen bij kennisdeling, netwerkvorming en het verbinden van vraag en aanbod. We willen voorkomen dat boeren afhankelijk blijven van de wereldmarkt.
- Zorgen voor zachte overgangen tussen landbouw en natuur en tussen land en water. Die helpen bij vergroting van de biodiversiteit.

10

Agrarisch natuurbeheer

Goed natuur- en landschapsbeheer versterkt de landschapelijke kwaliteit en vergroot het leefgebied voor weidevogels. Akkerranden krijgen kleur. Veel boeren geven op een goede manier invulling aan agrarisch natuurbeheer. GroenLinks koestert dat en wil dat de provincie dat ook buiten het Natuurnetwerk Nederland stimuleert.

Wat moet de provincie in de komende periode doen?

- Een netwerk natuurinclusieve landbouw opzetten om de kennis van duurzame landbouw te vergroten en in praktijk te brengen. We willen dat van alle gronden minimaal tien procent extensief en natuurinclusief wordt beheerd. Natuur en agrarische bedrijfsvoering kunnen elkaar dan versterken.
- Boeren ondersteunen bij de overgang naar landbouwmethoden die duurzamer en beter voor de natuur zijn en bij de overgang naar productie van plantaardige eiwitten.
- Meer geld vrijmaken om de 'Visie Agrarisch Natuurbeheer 2023-2028' uit te voeren. Deze visie vormt de basis voor de subsidiëring van agrarisch natuurbeheer.
- Een ambitieus plan voor een netwerk van kleine landschapselementen maken: meer bomen, houtsingels en natuurvriendelijke slootranden in het landelijk gebied. De regeling van het Platform Kleine Landschapselementen voortzetten. We willen ook meer schuilstallen die dienen als beschutting voor de dieren.
- Het gebruik van landbouwgif maximaal terugdringen.

Stikstofproblematiek

Nederland is kampioen stikstofuitstoot. Snelwegen, intensieve veehouderij en industrie zorgen ervoor dat we tot de hoogste uitstoters ter wereld horen. Dat is desastreuus voor de natuur en slecht voor de gezondheid. Minder stikstof is bovendien nodig om binnen de wettelijke grenzen te kunnen voldoen aan de grote woningbouwopgave in de provincie Utrecht.

Wat moet de provincie in de komende periode doen?

- De uitstoot van stikstof zo snel mogelijk drastisch verminderen. Ingrijpen is pijnlijk, maar noodzakelijk om de natuur te herstellen, de biodiversiteit te vergroten en om de bodem- en waterkwaliteit te verbeteren. Verandering is ook nodig om andere ontwikkelingen weer mogelijk te maken. Stevig en duidelijk beleid is wat GroenLinks betreft hard nodig en onontkoombaar.
- Zorgen voor krachtige instrumenten, duidelijkheid en perspectief voor de boeren. We willen meer aandacht voor de koplopers die nu al natuurinclusief, ecologisch of biologisch werken. Zij moeten in de gebiedsgerichte aanpak zoveel mogelijk worden ontzien.
- Ook in andere sectoren de uitstoot van stikstof reduceren: de bouw, industrie en vervoer.
- In het provinciale gebiedsprogramma vastleggen hoe, met aandacht voor natuur en boeren, alle richtinggevende emissiereductiedoelstellingen worden gehaald.
- Technologische innovaties zoals luchtwassers of emissiearme stallen zijn wat GroenLinks betreft niet de oplossing voor de stikstofproblematiek.

Gezond voedsel en een eerlijke prijs

Het is essentieel dat de consument een bewuste en gezonde keuze maakt en dat boeren een eerlijke prijs voor hun producten krijgen. Omschakelen naar meer plantaardig voedsel is goed voor het milieu, de gezondheid en het dierenwelzijn. We willen boeren langs deze weg helpen om de overstap naar duurzame productie te maken.

Wat moet de provincie in de komende periode doen?

- De lokale voedsel economie stimuleren en de verkoop van streekproducten uitbreiden. Transport- en productieketens worden daardoor korter, de consument weet wat hij koopt en de boer ontvangt een eerlijke prijs. De provincie moet kennisuitwisseling tussen gemeenten op het gebied van stadslandbouw bevorderen.
- Steun verlenen aan lokale en natuurvriendelijke voedselproductie en de aanleg van voedselbossen op daarvoor geschikte plekken.

- In publieke gebouwen en bij provinciale evenementen het goede voorbeeld geven met streekgebonden biologische en plantaardige catering.
- De provinciale Voedselagenda voortzetten en op punten verder verbeteren. We zijn trots op deze agenda die dankzij GroenLinks tot stand is gekomen. De Voedselagenda maakt groene en gezonde keuzes voor de consument makkelijker, vormt de basis voor een circulaire landbouweconomie, een beter bestaan voor boeren en een duurzaam voedselsysteem.
- GroenLinks wil dat de provincie zich aansluit bij de Green Deal Eiwitrijke Gewassen gericht op regionaal geteelde plantaardige eiwitten en alternatieve eiwitten.
- Voedselverspilling terugdringen. In samenspraak met gemeenten afspraken maken met supermarkten, voedselbanken en horeca. Voedselverspilling en de overgang naar een meer plantaardig eetpatroon moeten een vast onderdeel worden van natuur- en milieueducatie.

1.3 DIERENWELZIJN

Mensen gaan op een wisselende manier om met dieren. Sommige dieren worden vertroeteld, maar andere worden misbruikt, verjaagd of verwaarloosd. GroenLinks pleit voor extensieve en natuurinclusieve veehouderij, wil een einde aan de bio-industrie en vraagt extra aandacht voor dieren in het wild. Ook moet er meer aandacht komen voor voorlichting en informatie over dierenwelzijn. Wij willen dat er een gedeputeerde komt met Dierenwelzijn als aparte portefeuille.

12

Diervriendelijke veehouderij

We willen dat dieren in de veehouderij zich natuurlijk kunnen gedragen. Met voldoende licht, verse lucht en ruimte. Dat kan alleen als er minder dieren worden gehouden dan nu. GroenLinks pleit daarom voor extensieve veehouderij. Dat beperkt de gevolgen van dierziekten, is goed voor de variatie in de vegetatie op het grasland en in de natuurgebieden en biedt ruimte voor authentieke landschapselementen zoals heggen, houtwallen en overhoekjes.

Wat moet de provincie in de komende periode doen?

- Grondgebonden veehouderij met behoud van weidegang bevorderen. Daarbij is een gezonde relatie nodig tussen het aantal dieren en de hoeveelheid grond die voedsel voor die dieren levert.
- Maatregelen treffen om de veestapel te verkleinen en in balans te brengen met het land.
- Zorgen dat alle veehouderijen drie sterren scoren in het Beter Leven Keurmerk van de Dierenbescherming. Het verbod op megastallen en stallen met meerdere lagen moet in stand blijven. Ook moeten er maatregelen komen om stalbranden te voorkomen.
- Alle mogelijke bescherming bieden aan weidevogels, de grutto in het bijzonder. De provincie moet het Utrechts Actieplan Weidevogels uitvoeren en meer geld beschikbaar stellen dat flexibel en snel kan worden ingezet, in samenwerking met boeren.

Ruimte voor dieren in het wild

In de natuur leven veel dieren die een essentiële schakel vormen in allerlei kringlopen. GroenLinks wil dat zij zoveel mogelijk hun gang kunnen gaan en daartoe de nodige rust en ruimte krijgen. Leefgebieden worden groter als de provincie zorgt voor ecoducten, faunapassages, verkeersmaatregelen, waarschuwingssystemen en inrichtingsmaatregelen. We willen dat de provincie de regie neemt bij de ontwikkeling hiervan en ook de effecten monitort.

Wat moet de provincie in de komende periode doen?

- Maaien en kappen tussen 15 maart en 15 juli niet toestaan. Dat geeft broedende vogels en andere in het wild levende dieren meer rust.
- Roofdieren zoals de otter, wolf en goudjakhals keren terug. Zij verdienen bescherming. Dat geldt ook voor wilde zwijnen. De Utrechtse Heuvelrug is voor hen een geschikt leefgebied.
- Als dieren schade toebrengen aan vee moet de provincie die schade ruimhartig vergoeden. Houders van schapen en geiten krijgen subsidie om hun dieren te beschermen tegen de wolf.
- Overlast door ganzen allereerst bestrijden door de betreffende gebieden onaantrekkelijk voor hen te maken. Bijvoorbeeld door inrichtingsmaatregelen en het telen van andere gewassen. De provincie moet in redelijkheid subsidie geven voor dergelijke preventieve maatregelen.
- De ecoducten realiseren waarover in Provinciale Staten al afspraken zijn gemaakt, zoals die over de N226.

Jacht en visserij

Het is niet toelaatbaar dat dieren onnodig pijn lijden. In Utrecht is wat ons betreft daarom geen ruimte voor plezierjacht. Pleziervisserij moet worden ontmoedigd.

Wat moet de provincie in de komende periode doen?

- Alleen toestemming geven voor jacht als preventieve maatregelen écht geen oplossing bieden of als dierziekten de kop opsteken. Jacht is het sluitstuk van goed faunabeheer. Niet het startpunt voor de bestrijding van overlast. Daarbij laten we de eventuele jacht over aan professionele jagers.
- Als bestrijding van exotische dieren in de natuur nodig is, moet dit in ieder geval zorgvuldig gebeuren. Goede voorlichting en voorkomen dat exoten in de natuur terechtkomen is beter.
- Het doodschieten van katten is verboden, mede dankzij GroenLinks. De daarvoor in de plaats gekomen TNR-C methode zetten we door. Het gaat hierbij om vangen, castreren en terugplaatsen van verwilderde katten.
- Pachtcontracten voor visserijverenigingen afbouwen en het aantal viswateren terugbrengen. Hengelsportclubs krijgen alleen nog een vergunning als ze op een manier vissen die zo min mogelijk pijn en ongemak veroorzaakt en als ze een bijdrage leveren aan vergroting van biodiversiteit en waterkwaliteit.
- In samenwerking met de beroepsvisserij en maatschappelijke organisaties een plan maken voor duurzame visserij met meer aandacht voor het dierenwelzijn. Het subsidiëren en faciliteren van visserij stoppen en het verhuren van visrecht afbouwen. Beroepsvisserij in natuurgebieden verbieden.

Dierenleed voorkomen

Onnodig dierenleed moet worden voorkomen. Als wilde dieren gewond of ziek zijn, is medische zorg nodig. De provincie ondersteunt de zorg voor en opvang van deze dieren.

Wat moet de provincie in de komende periode doen?

- De beschikbaarheid van dierenambulances, opvangcentra en dierenartsen in de hele provincie garanderen. De provincie moet daarvoor voldoende en structurele ondersteuning bieden.
- Onderzoek doen of een centraal dierenopvangcentrum voor de hele provincie mogelijk is.
- Geen medewerking verlenen aan activiteiten waar dieren worden gebruikt ter vermaak of waar dieren beperkt worden in hun soorteigen gedrag.

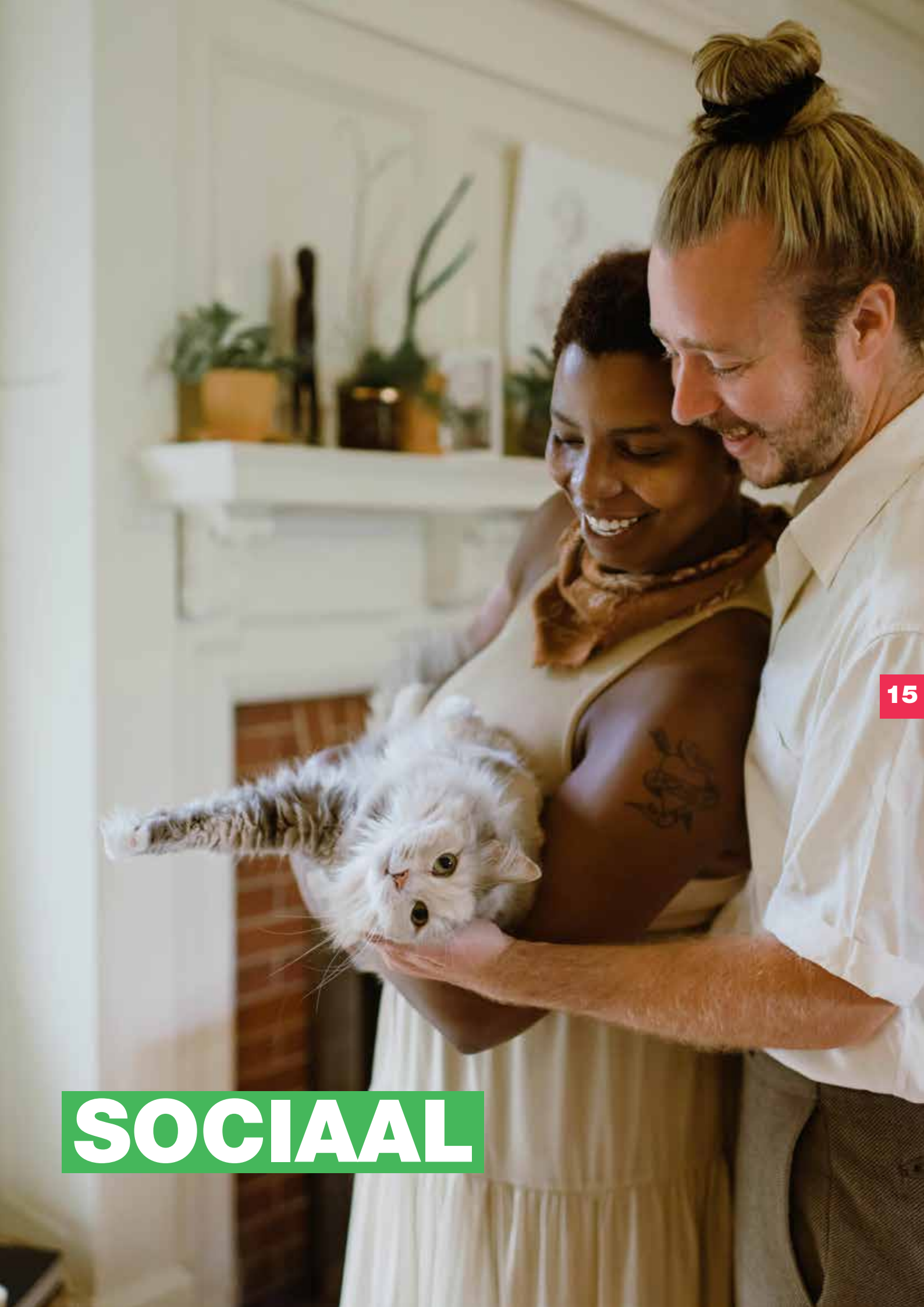
Leren over dieren en natuur

Als je meer weet van dieren, biodiversiteit en natuur, heb je er ook meer waardering voor. Daarom is natuur- en milieueducatie zo belangrijk. GroenLinks wil dat de provincie daar meer in investeert. We willen mensen aanmoedigen om de natuur in en buiten de stad op te zoeken en erover te leren. Zowel kinderen als volwassenen.

Wat moet de provincie in de komende periode doen?

- Zorgen voor informatie en voorlichting over wolven en andere roofdieren. Omdat veel mensen er weinig van weten, bestaat er onnodige angst.
- Gemeenten stimuleren om alle schoolkinderen natuur te laten beleven als onderdeel van de lessen. We willen ook meer jongeren bij natuuractiviteiten betrekken.
- Bewoners helpen hun tuin natuurrijk en diervriendelijk in te richten. Bijvoorbeeld met vleermuiskasten, bijenhôtels, nestkasten en egelschuilplaatsen en met gifvrij en bijvriendelijk tuinieren.
- Voorlichting geven over wetgeving rond dierenwelzijn en wat dat betekent voor dieren in Utrecht.

SOCIAAL

2.1 WONEN

Wonen is een mensenrecht. Daar is iedereen het over eens. Toch hebben we te kampen met een wooncrisis die schreeuwt om een oplossing. Vóór 2030 moeten er in de provincie 80.000 nieuwe woningen komen. Maar alleen bouwen is volgens ons niet genoeg. Het gaat erom dat we de juiste woningen bouwen, op de juiste plaats en met oog voor bewoners, duurzaamheid en ruimtelijke kwaliteit. Het gaat om ontwikkeling van duurzame gemeenschappen. De transformatie van leegstaand bedrijfsmatig vastgoed naar woningen biedt kansen. GroenLinks wil dat de provincie meer regie neemt op de woningmarkt door actief grondbeleid te voeren, toezicht te houden, te sturen op de ruimtelijke ontwikkeling en de doorstroming te bevorderen. We moeten gemeenten helpen om voldoende betaalbare woningen te bouwen en om leegstaande bedrijfsgebouwen te transformeren.

Woningen voor iedereen

Wonen is een basisbehoefte. Iedereen heeft recht op een goed betaalbare woning waar je na het betalen van de woonlasten nog geld genoeg hebt om goed rond te komen. Momenteel is dat niet zo. Vooral starters en jongeren vallen nu buiten de boot. Maar ook steeds meer gezinnen kunnen geen betaalbare woonruimte meer vinden. Daarom moeten er meer woningen komen. GroenLinks wil dat de benodigde 80.000 nieuwe woningen er in 2030 zijn. Maar we moeten vooral ook de juiste woningen bouwen. We zien dat veel grote eengezinshuizen worden bewoond door één- of tweepersoonshuishoudens omdat voor hen geen alternatief in de buurt beschikbaar is. Als dat er wel is, komt de doorstroming op gang. Soms kun je met een klein appartement een gezinswoning vrijspelen. We moeten bij bouwplannen daarom beter kijken naar de ontwikkeling van de bevolking. Het aanbod aan woonruimte moet zo zijn, dat inwoners in een andere levensfase in hun vertrouwde omgeving kunnen blijven wonen.

Wat moet de provincie in de komende periode doen?

- Gemeenten ondersteunen met (demografische) analyses. Daarmee kunnen zij beter zorgen voor passende woningen die de doorstroming op gang brengen.
- Jaarlijks 10 miljoen euro investeren voor versnelling van de woningbouw.
- De inzet van verhuiscoaches door gemeenten ondersteunen om daarmee een betere spreiding over de provincie en doelmatige bewoning van eengezinshuizen te stimuleren.
- Een verkleiningsfonds oprichten dat huurders bij verkleining van de woning voorziet in een huurverlaging, zodat de nieuwe woning goedkoper is dan de oude woning. Het fonds wordt gevuld door een vrijwillig overeengekomen gedeeltelijke afdracht van de verhoogde huur van de verhuurder van de oude woning. Op deze manier blijven mensen niet in een te grote woning zitten alleen maar omdat het ze meer kost om de kleinere woning te huren dan de huidige woning.
- In de nieuwbouw zorgen voor meer sociale en middenhuur woningen. We willen dat binnen tien jaar minimaal dertig procent van alle woningen in de provincie in de sociale huur valt. De provincie houdt hier toezicht op, onder andere via de Woon Deals.
- Van de nieuwgebouwde woningen moet tenminste 75 procent sociale huur, middenhuur of een goedkope koopwoning zijn. We willen dat er een provinciaal Volkshuisvestingsfonds komt om een structurele impuls te geven aan de benodigde nieuwbouw.

- Nieuwe woonvormen mogelijk maken zoals woongroepen en kleinschalige wooncoöperaties. Hierdoor zijn vaak minder vierkante meters per persoon nodig. We willen dat de provincie een kennisloket inricht voor bewoners en gemeenten en projecten met geld (uit het Volkshuisvestingsfonds) en kennis ondersteunt.
- We stimuleren woningbouw en woonconcepten op maat voor specifieke aandachtsgroepen. We beschermen en faciliteren moderne, traditionele en alternatieve woonvormen.
- Voldoende starters- en studentenwoningen realiseren.
- Hulp bieden aan gemeenten om voor statushouders passende woonruimte te realiseren.
- Samen met gemeenten vaker zelf als (mede)projectontwikkelaar optreden.
- Gemeenten actief helpen, bijvoorbeeld door ambtenaren van de provincie tijdelijk uit te lenen of door actief grondbeleid. Bij gemeenten die te weinig passende woningen bouwen grijpt de provincie streng in.
- Gemeenten ondersteunen bij het in stand houden van voorzieningen in kleine kernen.

Meer ruimtelijke kwaliteit

De bouw van nieuwe woningen mag er niet toe leiden dat het buitengebied volloopt en de ruimte voor natuur nog verder versnipperd. GroenLinks kiest voor bouwen in een hogere dichtheid, met een grotere ruimtelijke kwaliteit en verminderde autodruk door goede OV- en fietsverbindingen. Er is veel winst te behalen door leegstaande gebouwen en bedrijventerreinen te transformeren. Hierdoor worden lelijke, verloederde terreinen in steden en dorpen omgevormd tot aantrekkelijke goed bereikbare, groene woongebieden. Ook verdichting is wat ons betreft op veel plekken mogelijk mits dat gelijk opgaat met toegankelijk groen in de openbare ruimte: 'Groen Groeit Mee' (zie ook paragraaf 2.3). Met de juiste keuzes zijn significant meer woningen mogelijk terwijl ook de natuur de ruimte krijgt.

Wat moet de provincie in de komende periode doen?

- Zorgen voor een hogere dichtheid en een mix van woningtypen. Dat leidt tot een betere leefomgeving. Dat geldt ook voor kleinere steden en dorpen. Door verdichting is er bovendien meer draagvlak voor (publieke) voorzieningen: goed OV, een bibliotheek, café, theater of park om de hoek.
- Veel extra geld uittrekken voor verbetering van de ruimtelijke kwaliteit van buurten, dorpen, steden en het platteland.
- Door verdichting wordt de kans op hittestress groter. De provincie moet daarom gelijktijdig helpen bij vergroening van steden, dorpen en versteende gebieden. We willen hiervoor een subsidieregeling voor gemeenten.
- Alle inwoners van de provincie Utrecht moeten binnen 300 meter van hun woning een aantrekkelijke groene route vinden om te wandelen of te sporten. Ook natuur, openbaar groen, winkels en andere voorzieningen moeten in de buurt bereikbaar zijn (zie ook paragraaf 2.3).
- Alle woningen in de provincie moeten goed bereikbaar zijn met het OV. Buiten de bebouwde kom is een halte nooit verder dan tien minuten fietsen en binnen de bebouwde kom nooit verder dan tien minuten lopen.
- Agrarische gebouwen en terreinen die niet meer door de landbouw worden gebruikt, transformeren naar kleinschalige en duurzame woonvoorzieningen.
- Bedrijventerreinen verdichten en verduurzamen. Hierdoor kunnen significant meer woningen gebouwd worden terwijl ook het groen wordt uitgebreid (zie ook paragraaf 2.2).

Duurzaam bouwen

De bouw heeft een enorme impact op milieu, energie en natuur: het bouwen zelf én het gebruik van gebouwen. Inmiddels zijn er veel technieken en kennis om daar iets aan te doen. GroenLinks wil dat alle mogelijkheden maximaal worden benut.

Wat moet de provincie in de komende periode doen?

- Van bouwpartijen eisen dat het bouwproces vanaf 2025 klimaatneutraal is.
- Het convenant duurzaam bouwen maximaal uitvoeren. Dit convenant is mede op initiatief van GroenLinks tot stand gekomen. We willen dat nieuwbouw circulair is, bijvoorbeeld met houtbouw. In 2030 stellen we als doel: minimaal 50 procent circulaire bouwmaterialen.
- Zorgen dat nieuwe woningen en woonwijken toekomstbestendig zijn: natuurinclusief, diervriendelijk en klimaatadaptief. Dat betekent permanent bouwen alleen kan op plekken waar dit toekomstbestendig kan. Ook willen we nieuwe, klimaatbestendige woningtypes zoals drijvende woningen stimuleren. Bij locatiekeuze moeten een mobiliteits- en klimaatadaptietoets en de provinciale basisprincipes voor verstedelijking een belangrijke rol spelen.

2.2 WERKEN

De provincie is een belangrijke partij in de sterke Utrechtse economie. GroenLinks stelt daarbij dat economische groei geen doel op zich is, maar dienstbaar is aan welzijn, vergroening en verduurzaming. We streven naar een circulaire economie: een cirkel van gebruik, inzameling en hergebruik. Dat betekent dat we vol inzetten op een groene en sociale economie. We sluiten graag aan bij initiatieven van Utrechtse organisaties en bedrijven die deze kernwaarden delen.

Betekenis-economie en brede welvaart

In de betekenis-economie staat niet de waarde van economische groei voor de aandeelhouder centraal, maar vooruitgang, persoonlijke ontwikkeling, welzijn en het oplossen van maatschappelijke problemen. Met brede welvaart bedoelen we dat economische groei moet bijdragen aan kansgelijkheid, verkleinen van vermogensverschillen en dichten van verschillen in waarderingen tussen opleidingsniveaus. Voor onze inwoners streven we naar een betere balans tussen werk, (mantel)zorg en vrije tijd. GroenLinks wil dat de provincie de betekenis-economie aanjaagt en brede welvaart nastreeft.

Wat moet de provincie in de komende periode doen?

- Impactondernemers en burgerinitiatieven stimuleren die de betekenis-economie in de praktijk brengen.
- Doorgaan met het sluiten van Green Deals met het bedrijfsleven. Samen met gemeenten en ondernemers geeft de provincie uitvoering aan de vastgestelde visie op een circulaire samenleving.
- Stimuleren van brede welvaart gebeurt wereldwijd en we kunnen veel leren van andere overheden. Daarom willen we dat de provincie zich aansluit bij het OESO-initiatief Wellbeing Economy Governments (WE-Go).
- In alle domeinen waar de organisatie actief is, handelt de provincie in lijn met de uitgangspunten van de betekenis-economie.

Groene en sociale eisen stellen

Aan bedrijven die in opdracht van de provincie werken en bedrijven waar de Regionale Ontwikkelingsmaatschappij Utrecht (ROM) in investeert, willen we groene en sociale eisen stellen. Het gaat om eisen aan de verhouding tussen de beloning voor de directie en de werknemers en eisen aan wat bedrijven met eventuele winsten doen. Werknemers krijgen minimaal €14 per uur. Verder vragen we bedrijven niet alleen de financiële, maar ook de maatschappelijke kosten in beeld te brengen. Zij moeten hun impact op de planeet (footprint) verkleinen en kunnen aantonen dat ze materialen duurzaam inwinnen, recyclebaar in hun producten verwerken en over de hele linie maatschappelijk verantwoord ondernemen. Op deze manier komen ingezette publieke middelen beter ten goede aan de maatschappij als geheel. Door aanbesteding op basis van programma's hoeven investeringen niet binnen één project te worden terugverdiend. Bij deze eisen houden we wel oog voor het Utrechtse midden- en kleinbedrijf.

Wat moet de provincie in de komende periode doen?

- Groene en sociale eisen stellen aan bedrijven die gefinancierd worden met provinciaal geld en bij aanbestedingen.
- Lobbyen in Den Haag en Brussel om de aanbestedingsregels zo aan te passen dat duurzaam opererende bedrijven gelijke kansen krijgen.

Transformatie van bedrijventerreinen, kantoren en winkels

We zijn terughoudend met de uitgifte van bedrijventerreinen. We willen juist verouderde terreinen verduurzamen en verdichten of transformeren naar woningbouw. We vinden dat de provincie meer regie moet nemen en gemeenten hierbij moet helpen. Ook bij transformatie van kantoren en winkels. Overbodige en langdurig leegstaande gebouwen en leegkomende ruimte willen we benutten voor woningen of groen. Daarnaast stimuleren we wonen boven winkels, wat ook ten goede komt aan de sociale veiligheid in winkelgebieden. Als transformatie naar woningen niet mogelijk is, willen we een clustering van starters en innovatieve bedrijven in het midden- en kleinbedrijf. Door slim te combineren, realiseren we economische dynamiek in een gezonde leefomgeving.

Wat moet de provincie in de komende periode doen?

- Uitbreiding van bedrijventerreinen vindt zoveel mogelijk plaats door verdichting.
- De transformatie en verduurzaming van verouderde bedrijventerreinen en van leegstaande kantoren en winkels faciliteren en op basis van de Omgevingsvisie aanjagen.
- Zorgen dat nieuwe bedrijfsgebouwen adaptief en modulair zijn zodat het in de toekomst makkelijker is deze te transformeren naar andere functies.
- Actief opkopen van langdurig leegstaande panden om transformatie zelf te kunnen starten. Bij de doorverkoop een verplichting opnemen om transformatie binnen een gestelde termijn uit te voeren.

Een sociale arbeidsmarkt

De arbeidsmarkt is nog niet voldoende inclusief en daardoor staan nog te veel mensen aan de kant. We willen dat de provincie regionale afstemming tussen opleidingen en werkgevers stimuleert om daarmee de aansluiting tussen opleidingsprogramma's en werk te verbeteren en leerlingen te helpen bij het vinden van een stageplek of baan. Discriminatie op de arbeidsmarkt en stagediscriminatie willen we tegengaan (zie ook paragraaf 4.1.). Voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt willen we zorgen voor stage- en werkervaringsplaatsen en volwaardige banen. We willen dat de provincie hierover afspraken maakt met scholen en bedrijven.

Wat moet de provincie in de komende periode doen?

- Verder bouwen aan de Utrecht Talent Alliantie en het Techniekpact. Met bedrijven en zorginstellingen een vergelijkbaar Zorgpact opzetten, gericht op het betaalbaar houden van de zorg, de opzet van een mobiliteitspool en het oplossen van personeelstekort.
- De afstemming tussen bedrijven en mbo's bevorderen zodat studenten makkelijker aan een stageplek of werk komen. Afspraken maken met scholen en bedrijven over voldoende stageplekken. Deze plekken mogen geen regulier werk vervangen en er moet een passende vergoeding tegenover staan.
- Trajecten als 'een leven lang leren' en 'van werk naar werk' stimuleren.
- Met werkgevers afspraken maken over volwaardige en aantrekkelijke banen. Geen flutcontracten. Vaste en fulltime arbeidscontracten worden de norm.
- Asielzoekers en statushouders helpen om snel aan het werk te komen. Waar nodig investeren in omscholing.

2.3 RECREATIE

Met de groei van het aantal inwoners staat de provincie voor de opgave om ook voldoende ruimte te vinden voor recreatie. Als de hoeveelheid groen in de provincie meegroeit met het aantal inwoners, blijft er ruimte om van de natuur te genieten, zonder dat gebieden bezwijken aan te grote recreatiedruk. Op die manier dragen we bij aan toekomstbestendige recreatie.

Groen Groeit Mee

Met het provinciale programma 'Groen Groeit Mee' zorgen we dat de hoeveelheid groene ruimte voor recreatie meegroeit met het aantal inwoners. We willen dat de provincie dat programma voortzet met bijzondere aandacht voor duurzame, gezonde en educatieve vormen van recreatie in het groen. Voorbeelden zijn een pluktuin, speelnatuur, speeltoestellen van natuurlijke materialen, wandel- of hardlooproutes en kleinschalige plekken om samen te komen en te recreëren. Hiermee verbinden we het groen in steden en dorpen met de natuur daaromheen. Grootschalige horeca, hotels en recreatiewoningen vinden we niet wenselijk.

Wat moet de provincie in de komende periode doen?

- Het provinciale programma Groen Groeit Mee voortzetten zodat de hoeveelheid groene ruimte meegroeit met het aantal inwoners.
- De waarde van groen wordt op basis van een maatschappelijke kosten-batenanalyse bij ruimtelijke projecten meegenomen.
- Voorkomen dat verdichting ten koste gaat van openbaar groen. Alle inwoners moeten binnen 300 meter van hun woning toegang hebben tot een aantrekkelijke groene omgeving waarin zij een rondje van 5 kilometer kunnen lopen (zie ook paragraaf 2.1).
- De aanleg van aantrekkelijke en veilige fiets- en wandelroutes

tussen steden en dorpen bevorderen. In groene gebieden zorgt de provincie ervoor dat je lopend of op de fiets kunt genieten van de natuur, zolang dit niet ten koste gaat van kwetsbare planten en dieren. Natuurgebieden worden beter ontsloten voor mensen zonder auto.

- Groene gebieden zoveel mogelijk ook over het water toegankelijk maken. Dit mag niet leiden tot schade aan oevers of natuur, overlast, onveilige situaties en vervuiling.
- Een campagne tegen zwerfafval opzetten: informeren, handhaven en beboeten. Aantrekkelijk groen heeft geen zwerfafval.
- Waterrecreatie in balans brengen met natuurbescherming. Varen met vervuilende motorboten wordt ontmoedigd, te beginnen op de Kromme Rijn.

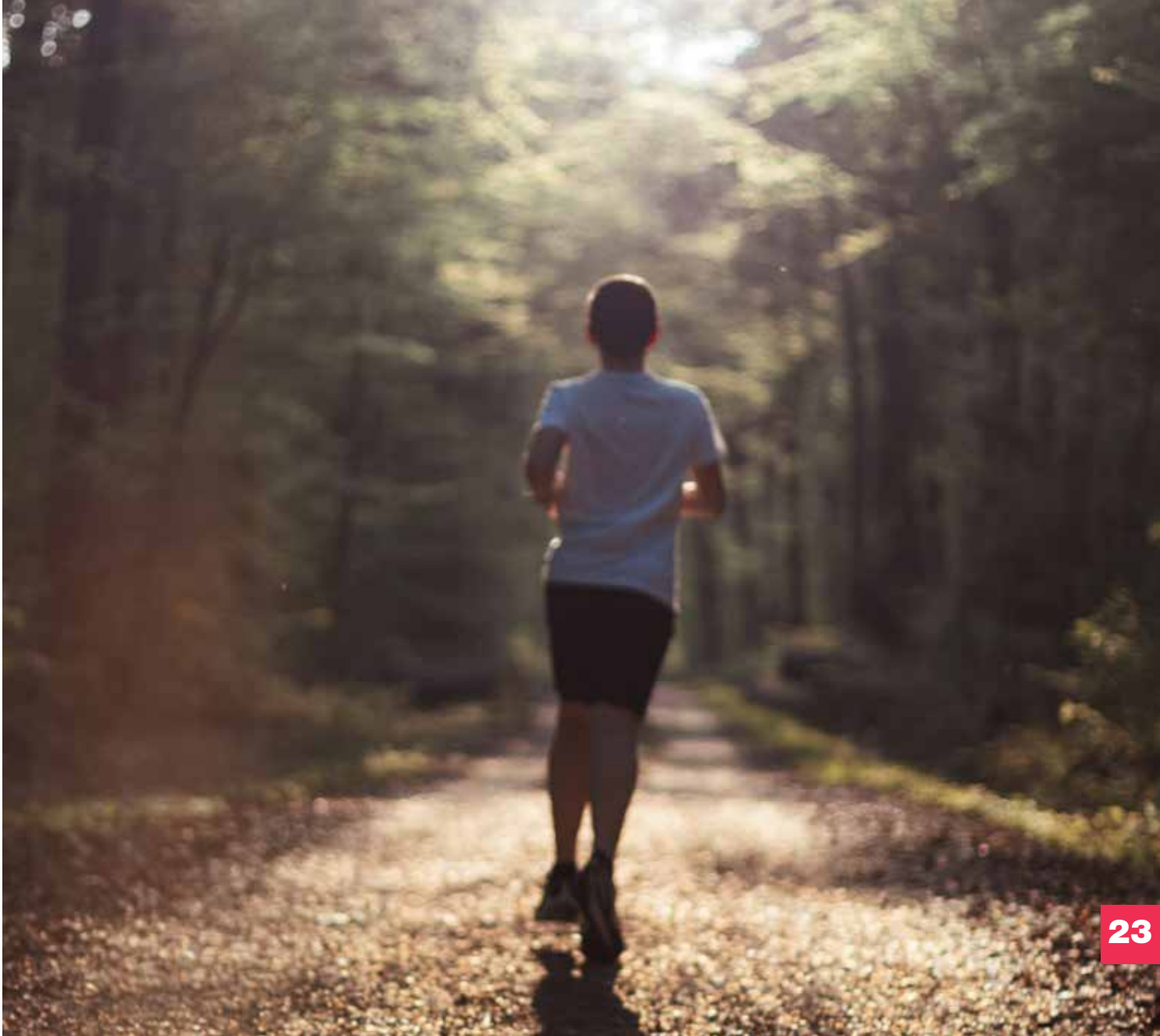
Toegankelijk voor iedereen

In de afgelopen periode heeft GroenLinks een 'Sociale Agenda' geïntroduceerd. Daarin staat onder andere dat recreatiemogelijkheden dichtbij huis voor iedereen toegankelijk moeten zijn.

Wat moet de provincie in de komende periode doen?

- Zorgen dat alle nieuw aangelegde recreatiegebieden standaard toegankelijk zijn voor mensen met een beperking.
- Bestaande openbare ruimte bij onderhoud zoveel mogelijk toegankelijk maken: obstakels weghalen, rolstoelroutes aanleggen en zorgen voor voldoende bankjes en zitplekken.
- Zorgen voor voldoende genderneutrale toiletten in de openbare ruimte ook voor mindervaliden.
- Zwemwater in de natuur (plassen en bosbaden) moet laagdrempelig toegankelijk blijven en zijn natuurlijke karakter behouden.

Sport en bewegen

Een groene omgeving nodigt uit tot sporten en bewegen. Dat is cruciaal voor een actieve en gezonde leefstijl. Sport zorgt voor verbinding. Mits iedereen mee kan doen: laagdrempelig en dicht bij huis, wie je ook bent en hoeveel geld je ook hebt. In de afgelopen periode heeft de provincie voor het eerst beleid opgesteld om sport en beweging te stimuleren. GroenLinks wil dat beleid voortzetten. Dat betekent meer sport- en beweegmogelijkheden in de openbare ruimte, stimuleren van het verduurzamen en vergroenen van sportaccommodaties en het inclusiever maken van sport. De provincie richt zich op ondersteuning en verbinding en vervult hierbij een belangrijke rol, aanvullend op die van gemeente.

Wat moet de provincie in de komende periode doen?

- Meer sport- en beweegmogelijkheden in de openbare ruimte creëren. Sport moet inclusiever worden.
- Het verduurzamen en vergroenen van sportaccommodaties blijven stimuleren.
- Meer zwemwaterlocaties toewijzen en die regelmatig op waterkwaliteit controleren.
- Samenwerken met gemeenten, sportbonden, anti-discriminatiebureaus en kennisorganisaties in de sport om effectieve preventieve aanpakken te ontwikkelen tegen discriminatie en racisme in de sport.
- Middelgrote (top)sportevenementen hebben niet onze voorkeur, tenzij deze een duidelijke maatschappelijke meerwaarde hebben. Bijvoorbeeld wanneer deze bijdragen aan duurzaamheid, gelijkwaardigheid en rechtvaardigheid.

2.4 CULTUUR

De provincie Utrecht heeft een rijke cultuur. Niet alleen in theaters en musea of tijdens festivals en evenementen. De provincie is ook rijk aan erfgoed en cultuurhistorische landschapselementen. Cultuur verrijkt ons leven, zet aan tot denken, stimuleert creativiteit en inclusie, verrast en ontroert. Iedereen moet ervan kunnen genieten. GroenLinks wil daarom dat landschap en erfgoed worden behouden en dat de kunst- en cultuursector na de moeilijke coronajaren weer wordt versterkt.

Kunst en cultuur

GroenLinks wil dat de provincie voortbouwt op het cultuurprogramma voor Jong en Altijd en met maatschappelijke organisaties een cultuurprogramma 2024-2027 ontwikkelt. In onze keuzes voor subsidie en ondersteuning letten we specifiek op de waarde van kunst en cultuur voor jongeren en migrantengroepen, toegankelijkheid en inclusie. Ook de duurzaamheid van activiteiten is een belangrijk criterium. We willen dat alle jongeren al vroeg met kunst en cultuur vertrouwd worden gemaakt via kunsteducatie voor primair en voortgezet onderwijs. Verder kiezen we voor spreiding van activiteiten in de provincie zodat het ook bijdraagt aan het behoud van vitale kernen.

Wat moet de provincie in de komende periode doen?

- Ondersteuning bieden aan culturele instellingen die specifiek de jeugd laten kennismaken met kunst en cultuur zoals muziekscholen, jeugdtheaters en jeugdtheaterfestivals.
- Zorgen voor betere spreiding van culturele activiteiten. Vooral ook kleine festivals in kleinere gemeenten moeten ondersteuning krijgen. Dat geldt ook voor het regionale aanbod van cultuurhuizen, bibliotheken, muziekscholen en theaters.
- Zorgen voor een eerlijke beloning binnen de kunst- en cul-

tuursector. De Fair Practice Code en het Fair Pay principe moeten als criterium bij subsidieverstrekking gelden. We willen daarvoor het cultuurbudget verhogen. We geven zelf het goede voorbeeld door bij provinciale kunst- en cultuuroopdrachten een eerlijk tarief te betalen. Ook partners en medefinanciers wordt gevraagd zich aan de code te houden.

- Extra budget beschikbaar stellen voor cultuur in het onderwijs en een provinciale kunstprijz instellen.
- De sector heeft zich nog niet hersteld van de coronacrisis en krijgt nu ook te maken met de energiecrisis. De provincie moet de sector daarom blijven ondersteunen met focus op verduurzaming van gebouwen.
- Kunst en cultuur (ook festivals) moeten toegankelijk zijn per fiets en OV en voor mensen met een beperking. Ook dat geldt als voorwaarde bij subsidieverlening.
- Voor evenementen in natuurgebieden gelden restricties. Een evenement kan alleen plaatsvinden wanneer de natuur er geen schade van ondervindt. Een natuurtoets is verplicht en achteraf moet worden gecontroleerd of er sprake is geweest van schade en/of verstoring.

Erfgoed en landschap

De provincie kent veel materieel erfgoed en landschapselementen die bescherming verdienen. De Nieuwe Hollandse Waterlinie en de Romeinse Rijksgrens (de Limes) zijn in 2021 opgenomen als UNESCO-erfgoed. Daar zijn we trots op. Samen met monumentenorganisaties dragen we zorg voor maatschappelijke herbestemming van monumenten. We zijn ook voor behoud, bescherming en erkenning van immaterieel erfgoed zoals Keti Koti, de woonwagencultuur, de geschiedenis van gastarbeiders in Nederland en een inclusief Sinterklaasfeest zonder zwarte piet. Behoud is belangrijk omdat materieel en immaterieel erfgoed ons verbindt met onze geschiedenis.

GroenLinks kiest voor het versterken van het cultureel landschap door verbindingen te zoeken tussen verschillende activiteiten. Ook geven we ruimte aan initiatieven vanuit de samenleving en stellen we ons erfgoed zoveel mogelijk open voor de samenleving.

Wat moet de provincie in de komende periode doen?

- Het fonds Erfgoedparels voor onderhoud en restauratie van cultuurhistorische objecten verhogen. Daarmee ondersteunen we het verduurzamen van monumentaal vastgoed.
- De samenwerking tussen mbo, hbo, het midden- en kleinbedrijf en monumenteigenaren bevorderen. Specifieke kennis, ambachten en vaardigheden die nodig zijn voor verduurzaming van historisch vastgoed, kunnen dan beter worden ontwikkeld.
- Bijdragen aan maatschappelijke herbestemming van monumenten. Dat is een waarborg voor publieke toegankelijkheid en het behoud van erfgoed. De provincie moet gemeenten hierin ondersteunen. We verbinden organisaties voor 'rood erfgoed' met organisaties voor 'groen erfgoed'.
- Veel erfgoed in de provincie is gerealiseerd met opbrengsten uit de koloniale tijd en de slavenhandel. Vergelijkbaar met het initiatief 'Sporen van Slavernij' moet de provincie de geschiedenis van ons slavernijverleden erkennen, onderzoeken en in beeld brengen.
- De positie van de Hollandse Waterlinie en de Limes als UNESCO-erfgoed versterken door culturele activiteiten hiermee te verbinden. De Hollandse Waterlinie beleefbaar maken door combinaties met natuurontwikkeling, (groene) recreatie, waterberging en waar mogelijk energie.
- Particuliere (vrijwilligers)organisaties moeten subsidie kunnen krijgen voor onderhoud en herstel van klein landschappelijk erfgoed. Daarbij stellen we eisen aan duurzaamheid en toegankelijkheid.
- GroenLinks ondersteunt initiatieven vanuit de samenleving, zoals het plaatsen van monumenten als eerbetoon aan de gastarbeiders - bijvoorbeeld uit Turkije en Marokko - die hebben bijgedragen aan de welvaart in Utrecht.

DUURZAAM

26

3.1 GEZONDE LEEFOMGEVING

Een goede ruimtelijke ordening schept voorwaarden om gezond en duurzaam samen te leven. De provinciale overheid speelt daarbij een cruciale rol. De provincie moet de kwaliteit van de ruimte waarborgen, van daaruit duidelijke keuzes maken en daar ook sturing aan geven. GroenLinks kiest voor de toekomst: we willen een schoon milieu en we gebruiken het landschap voor duurzame landbouw en gezonde natuur, klimaatadaptatie, duurzame bedrijvigheid en duurzaam bouwen. Dat zijn volgens ons de sleutels om voor iedereen in en buiten de stad een gezonde en toekomstbestendige leefomgeving te realiseren.

Utrecht 2100

GroenLinks maakt zich grote zorgen over de effecten van klimaatverandering, onder andere op de waterhuishouding. Daarom willen we een langetermijnvisie voor de inrichting van de provincie opstellen. Deze visie 'Utrecht 2100' moet leidend zijn voor ruimtelijk beleid en een belangrijke bouwsteen vormen bij de eerstvolgende actualisering van de provinciale Omgevingsvisie. Alle nieuwe en grootschalige ruimtelijke ontwikkelingen moeten aan deze visie worden getoetst en bouwplannen moeten ermee in lijn zijn. Hierbij volgen we de principes uit de huidige omgevingsvisie. Water en bodem zijn sturend, natuur compenseren voor bouw, nieuwe functies ontsluiten met fiets en OV. Wij zetten in op verdichting en/of functiewijziging van bestaande bebouwing in plaats van nieuwe uitleglocaties. In specifieke gevallen staan we kleinschalige initiatieven voor woningbouw toe, als die verbonden worden met opgaven zoals de energietransitie, klimaatadaptatie en duurzame landbouw. Agrarische gebouwen en terreinen die niet meer door de landbouw worden gebruikt, kunnen bijvoorbeeld worden getransformeerd naar kleinschalige en duurzame woonvoorzieningen mits passend bij het landschap en omliggende functies.

Wat moet de provincie in de komende periode doen?

- Nieuwe ontwikkelingen moeten toekomstbestendig en klimaatbestendig zijn. Laaggelegen veenpolders zoals Rijnenburg worden niet gebruikt voor woningbouw. Hier is wel ruimte voor duurzame energie, natuurvriendelijke landbouw, (recreatieve) natuur en waterberging.

- Integrale ruimtelijke gebiedsagenda's opstellen en daarover afspraken maken met gemeenten en waterschappen. Daarin kan per gebied of gemeente worden opgenomen waar ruimte is voor natuur, woningbouw, duurzame energie, werken en recreatie. Zo werken we aan een integrale duurzame gebiedsgerichte aanpak.
- De huidige gebouwde omgeving en het landgebruik klimaatbestendig maken. Bijvoorbeeld door oude watergangen terug te brengen of landbouwgrond terug te geven aan de natuur of klimaatbestendige landbouw.
- De transformatie of intensivering en verduurzaming van verouderde bedrijventerreinen bevorderen (zie ook paragraaf 2.2).
- Investeren in een netwerk van natuur met aaneengesloten gebieden en provinciale bufferzones vaststellen. Deze voorkomen dat bebouwde gebieden aan elkaar groeien (zie ook paragraaf 1.1).

Gezonde leefomgeving en milieu

GroenLinks ziet gezondheid als uitgangspunt bij de inrichting van de leefomgeving. Luchtkwaliteit, licht, geluid en geur zijn daarbij belangrijke parameters. We willen de nieuwe advieswaarden van de Wereldgezondheidsorganisatie (WHO) behalen. We willen bovendien dat iedereen de mogelijkheid heeft om gezond te wonen: ook de toegang tot een gezonde leefomgeving moet eerlijk verdeeld zijn.

Wat moet de provincie in de komende periode doen?

- Versneld inzetten op emissievrij vervoer over land en water, verlaging van de maximumsnelheid op provinciale wegen, stil asfalt en geluidschermen, vermindering van overlast door houtrook en versterkte handhaving op milieuovertredingen.
- Steden, dorpen en versteende gebieden vergroenen. Burgerinitiatieven voor een schone leefomgeving moeten worden ondersteund. Bijvoorbeeld burgermeenetwerken.
- Samen met andere overheden en maatschappelijke organisaties een provinciebreed plan maken om de WHO-advieswaarden te behalen of op z'n minst zoveel mogelijk te benaderen.
- Lichthinder voorkomen door te kiezen voor meer gerichte verlichting langs wegen en het beperken van reclameschermen en lichtzuilen buiten steden en dorpen.
- Risico's door opslag en transport van gevaarlijke stoffen en geur-, licht- en geluidhinder door industriële bedrijven beperken.
- Geen toestemming geven voor nieuwe gaswinning zoals bij Woerden.
- De overlast door de luchtvaart beperken. De provincie moet zich hiervoor samen met Utrechtse gemeenten en inwonersgroepen hardmaken bij het Rijk. Schiphol moet terug naar het aantal vliegbewegingen dat past bij de klimaatdoelstellingen en binnen maximaal toegestane hoeveelheid geluid en overlast voor omwonenden. Geen nachtvluchten en geen overstaphub. De provincie spreekt zich uit tegen opening van vliegveld Lelystad.
- De overlast door opzettelijk verkeerslawaaï en/of excessief rijgedrag aanpakken. De provincie zet zich in voor handhaving en maakt zich sterk voor doelmatige en praktische regelgeving.

Leegstaand agrarisch vastgoed

In de komende jaren komen er in de provincie Utrecht honderdduizenden vierkante meters agrarisch vastgoed vrij, vooral stallen. Meer dan de helft daarvan zal niet meer worden benut voor agrarische activiteiten. Leegstand is echter problematisch.

Het legt onnodig beslag op de ruimte, leidt tot verloedering van het landschap en is een magneet voor ondermijnende criminaliteit. GroenLinks wil dat de provincie zich inspant om de leegstand te beperken. Boeren moeten worden geholpen bij sloop en plannen voor transformatie.

Wat moet de provincie in de komende periode doen?

- Extra investeren in het bestaande VAB-loket. Boeren kunnen hier terecht voor advies en financiële ondersteuning. Als transformatie geen optie is, resteert sloop.
- Een stal-voor-stalregeling ontwerpen voor de bouw van nieuwe stallen. Eerst moet een leegstaande stal op een andere locatie verdwijnen voor een nieuwe stal mag verschijnen. Ook willen we dat er een verplicht afomingspercentage komt: als er 100 m² verdwijnt, mag er maximaal 75 m² terugkomen.
- De bouw van circulair gebouwde stallen stimuleren. Verwijdering van een stal aan het einde van de levensduur is dan zonder materiaalverlies mogelijk.

Handhaving milieuregels

De regels voor een gezonde leefomgeving moeten ook worden nageleefd. Daarvoor zijn voorlichting en handhaving nodig. Op dit moment zijn in de provincie twee uitvoeringsdiensten werkzaam: de Regionale Uitvoeringsdienst (RUD) Utrecht en de Omgevingsdienst Regio Utrecht (ODRU). Door bundeling van kennis en capaciteit kan de slagkracht worden vergroot. In de komende periode moet verdere samenwerking tot stand komen en resulteren in fusie. Doel is een sterke en effectieve handhavingorganisatie.

Wat moet de provincie in de komende periode doen?

- De capaciteit voor handhaving van natuur- en milieuregels vergroten. Daarbij hanteren we het principe dat de vervuiler betaalt.
- De samenwerking tussen de uitvoeringsdiensten versterken. Op termijn moet dat leiden tot een fusie tot één Omgevingsdienst.

3.2 DUURZAME MOBILITEIT

Goede bereikbaarheid is essentieel voor het functioneren van de provincie, maar heeft vaak ook een negatieve impact op de kwaliteit van de leefomgeving. GroenLinks kiest voor meer fietsen, lopen en openbaar vervoer en minder automobilititeit. Met goede verbindingen tussen dorpen en steden. Deze keuze verkleint de impact op de leefomgeving, terwijl toch iedereen overal kan komen. Duurzame mobiliteit is bovendien cruciaal om de CO2-uitstoot te beperken.

Fiets

GroenLinks ziet de fiets als hét vervoersmiddel voor de korte afstand. We willen daarom zorgen voor een aantrekkelijke en veilige fietsinfrastructuur. De provincie is al begonnen met de aanleg van doorfietsroutes zoals Amersfoort-Bunschoten, Utrecht-Amersfoort, Utrecht-IJsselstein, Utrecht-Woerden en Utrecht-Veenendaal. Dit netwerk willen we verder uitbreiden, met structureel geld voor fiets. Ook stimuleren we échte fietsstraten, waarbij auto's worden geweerd en voorzieningen voor fietsers worden toegevoegd. Alleen rood asfalt en een verkeersbord zijn niet voldoende.

Wat moet de provincie in de komende periode doen?

- Fietstunnels of bruggen aanleggen bij drukke (vaar)wegen en andere plekken die je lastig kunt oversteken. Voorbeelden zijn een brug tussen Houten en Culemborg, een fietstunnel bij de N201 ter hoogte van Waverveen en een oplossing voor de snelfietsroute langs de N225 bij de Donderbergrotonde.
- Samen met gemeenten de fietsveiligheid in het buitengebied versterken.
- Zorgen voor een veilige fietsoversteek bij de Donderbergrotonde in Leersum en voor een veilige fietsroute voor scholieren tussen Leersum, Amerongen en Wijk bij Duurstede.
- Fietspaden zodanig inrichten dat verschillende soorten fietsers er samen goed en veilig gebruik van kunnen maken. Ontwerpeisen beter handhaven: brede fietspaden, niet te scherpe bochten, zo min mogelijk harde stoepanden,

zachte bermen, geen fietspaaltjes of glad wegdek en veilige oversteekplaatsen. Verkeersonveilige locaties versneld aanpakken.

- Zorgen dat de fiets buiten de spits makkelijker kan worden meegenomen in het OV.
- Zorgen voor uitbreiding van deelgebruik van fietsen.

Tram en bus

De provincie is verantwoordelijk voor een goed en betaalbaar OV-systeem. Alle steden, dorpen en kernen moeten daarmee goed bereikbaar zijn. GroenLinks ziet het als een basisvoorziening waar iedereen gebruik van moet kunnen maken. Woningbouw moet primair plaatsvinden op plekken die al goed met het OV bereikbaar zijn. Om het groeiende aantal inwoners te kunnen vervoeren, zonder de automobilititeit mee te laten groeien, is voor de metropoolregio Utrecht een forse uitbreiding van het OV-netwerk nodig. Samen met Rijk en gemeenten moeten daarvoor in de komende periode besluiten worden genomen.

Wat moet de provincie in de komende periode doen?

- Blijven werken aan een OV dat voor iedereen toegankelijk is. Veilige looproutes, gelijkvloers instappen en goede bediening van bushaltes zijn cruciaal. De aanbesteding van het OV moet in lijn worden gebracht met het VN-verdrag over de rechten van mensen met een beperking.

- Zorgen dat informatie, vervoersbewijzen en diverse kortingen voor iedereen bereikbaar is. Ook voor mensen die niet (digi) taalvaardig zijn. OV-organisaties raadplegen ervaringsdeskundigen hierover.
- Vervoersarmoede bestrijden en OV-gebruik stimuleren. We willen verder experimenteren met gratis OV.
- Zorgen voor een gelaagd OV-systeem. In zo'n systeem rijden bussen en trams in een hoge frequentie en is overstappen makkelijk. Dat is beter dan alleen directe verbindingen met een lage frequentie.
- Werkgevers en organisatoren van evenementen aanspreken op hun verantwoordelijkheid om samen met hen collectief vervoer op maat te organiseren, bijvoorbeeld met shuttlebussen.
- Zorgen dat er ook 's nachts en in het weekend OV is op bestaande lijnen. Zowel voor mensen die buiten reguliere werktijden werken als voor recreatie en uitgaanspubliek.
- Zorgen voor een goed afroepsysteem op locaties met minder reizigers, mits dat voor reizigers van toegevoegde waarde is. Het moet duidelijk bekend, altijd beschikbaar, betrouwbaar, flexibel en snel te boeken zijn.
- Samen met Rijk en gemeenten besluiten tot aanleg van de Merwedelijn, de Papendorplijn en Waterlinielijn. We onderzoeken de mogelijkheid om de Merwedelijn op termijn door te trekken naar het Utrecht Science Park.
- De plannen voor nog ontbrekende snelle en hoogwaardige OV-verbindingen concreet maken. Bijvoorbeeld tussen Utrecht Science Park en Amersfoort. Hierbij wordt landgoed Oostbroek zoveel mogelijk ontzien.

Trein

Utrecht ligt in het hart van het spoornetwerk. Dat biedt unieke kansen om de regio bereikbaar te houden zonder de automobilititeit uit te breiden. GroenLinks wil meer spoorlijnen en uitbreiding van de drukke lijnen. Bijvoorbeeld nieuwe verbindingen naar Almere en Breda en een betere verbinding naar Leiden. Daarnaast moet vol worden ingezet op sprintervervoer: in de praktijk zie je daar de meeste reizigers.

Wat moet de provincie in de komende periode doen?

- Lobbyen voor meer intercitystations in de Metropoolregio Utrecht. Station Lunetten kan het knooppunt Utrecht Centraal ontlasten en het Utrecht Science Park beter verbinden met de regio.
- Lobbyen dat station Driebergen-Zeist zijn intercitystatus houdt.
- Lobbyen voor betere, doorgaande sprinterverbindingen, zowel voor lokaal vervoer binnen de regio Utrecht, als voor snelle verbindingen met de voorsteden van Amsterdam, Rotterdam, Den Haag en Leiden.
- Lobbyen voor meer internationale treinverbindingen. Als reizen per trein aantrekkelijker is, zorgt dat voor minder vervuulende luchtvaart (zie ook paragraaf 3.1).

Auto

Autoverkeer legt een grote druk op de ruimte en tast de kwaliteit van de leefomgeving aan. De provincie staat daarom voor de uitdaging om de groei van het aantal inwoners mogelijk te maken zonder dat het autogebruik meegroeit. GroenLinks wil de dominantie van de auto doorbreken. In de hele provincie willen we de maximumsnelheid omlaag brengen. Dat zorgt voor minder emissie, minder geluid en een betere verkeersveiligheid. Verder zijn we tegen nieuwe verbindingswegen en grootschalige verbredingen, zoals de geplande verbreding van de A27 bij Amelisweerd en de westelijke ontsluiting bij Amersfoort. Dit trekt alleen maar extra autoverkeer aan, terwijl de tijdswinst meestal zeer klein is. Voor zover de auto onmisbaar is, kiezen wij voor (elektrische) deelauto's.

Wat moet de provincie in de komende periode doen?

- Bij het Rijk aandringen op verlaging van de maximumsnelheid op snelwegen naar 80 km/uur bij natuurgebieden en rond stedelijk gebied. Op andere delen geldt 100 km/uur als maximum.
- De maximumsnelheid op provinciale wegen verlagen naar 60 km/uur. Landbouwverkeer kan dan naar de hoofdrijbaan, waardoor de ruimte en de veiligheid voor fietsers op de parallelbaan toeneemt. In de bebouwde kom moet 30 km/uur de maximumsnelheid worden.
- Bij nieuwe stedelijke ontwikkelingen, aanvullend op parkeernormen, zorgen voor voldoende oplaadpunten voor elektrische auto's. Elektrische auto's kunnen ook dienen als opslagsysteem voor elektriciteit en daarmee het net ontlasten.
- Een goed aanbod van (elektrische) deelauto's mogelijk maken. De provincie moet die keuze promoten.
- Geen nieuwe tankstations voor benzine en/of diesel langs provinciale wegen toestaan.
- Multimodale hubs rond steden zoals Utrecht en Amersfoort ontwikkelen. Deze verminderen het autoverkeer in de binnenstad.
- Samen met de gemeenten van de Regionale Klimaat Tafel maakt de provincie er zich sterk voor om de verbreding van de A27 bij Amelisweerd te schrappen. Amelisweerd moet bos blijven.
- Als een geplande uitbreiding of aanpassing van autowegen niet doorgaat, moet de al beschikbaar gestelde subsidie beschikbaar komen voor verbetering van fietsvoorzieningen.

Goederenvervoer

Goederenvervoer zoals bezorg- en pakketdiensten maken een steeds groter deel van de mobiliteit uit. Om de milieu-impact hiervan te beperken is het nodig in te zetten op elektrificatie en om vervuilende verbrandingsmotoren uit te faseren. GroenLinks kiest voor zero-emissie pakketvervoer met goederenhubs aan randen van steden. In de steden kan gebruik worden gemaakt van kleinere (elektrische) voertuigen zoals bakfietsen.

Wat moet de provincie in de komende periode doen?

- Milieuzones instellen en multimodale goederenhubs ontwikkelen bij kernen met meer dan 20.000 inwoners en bij Natura 2000-gebieden.
- Goederentransport over water of per rail beter mogelijk maken. Deze modaliteiten ontlasten het wegennet en hebben per saldo minder uitstoot, vooral als vervuilende brandstofmotoren snel worden uitgefaseerd.
- Als provincie zelf het goede voorbeeld geven door van toeleveranciers te eisen dat zij hun spullen CO₂-neutraal afleveren.

3.3 KLIMAAT EN DUURZAME ENERGIE

In de EU is afgesproken om in 2030 minimaal 55 procent minder CO₂ uit te stoten. De provincie Utrecht sluit zich daarbij aan. We sturen zelfs aan op een reductie van ten minste 60 procent. We willen dat de provincie de energietransitie versnelt. Het is de hoogste tijd om echt door te pakken. We moeten groter denken en doen, lef en leiderschap tonen. Daarbij is het van het grootste belang dat niemand achterblijft. De energietransitie is een kans om tweedeling en energiearmoede tegen te gaan. Iedereen moet kunnen profiteren en de transitie moet betaalbaar voor iedereen blijven. Energie wordt weer een publieke voorziening in plaats van een marktproduct.

Energie voor Utrecht

Energie is een basisbehoefte; niet een product om winst mee te maken. GroenLinks kiest daarom voor een energiesysteem gebaseerd op deelname vanuit de samenleving. Daarin kan iedereen profiteren van de transitie. In het verlengde daarvan willen we duurzame energie zoveel mogelijk lokaal produceren. Dat versterkt het draagvlak en maakt participatie mogelijk. Lokale productie stimuleert bovendien energiebesparing, voorkomt problemen op het energienet en maakt het mogelijk dat lokale opbrengsten ten goede komen aan lokale voorzieningen. In dit verband willen we dat de provincie energiecoöperaties bevordert. Deze open en democratische rechtsvormen zijn bij uitstek geschikt om sociale participatie te bevorderen.

Wat moet de provincie in de komende periode doen?

- Coöperatief eigendom van duurzame energieprojecten bevorderen en blijven ondersteunen. Van ieder nieuw project moet minstens 50 procent in coöperatieve vorm eigendom worden van inwoners van de provincie Utrecht.
- Een eigen (publiek) bedrijf oprichten dat gaat investeren in de energietransitie (naar voorbeeld van de gemeente Tilburg en de provincie Noord-Brabant).
- Energiecoöperaties blijven ondersteunen met kennisdeling en advies bij projectontwikkeling. Zij kunnen ook geld krijgen uit het provinciale Ondersteuningsfonds.
- Als eis aan energiecoöperaties stellen dat zij de participatie van burgers mogelijk maken en een deel van de opbrengst afdragen aan een omgevingsfonds. We willen dat er een sociaal innovatieprogramma komt om energiecoöperaties nog inclusiever te laten worden.
- Volwaardige burgerparticipatie bevorderen, met korte en

krachtige processen. De provincie moet hier normen voor opstellen, ook voor gemeenten. We willen onderzoeken hoe burgerparticipatie de energietransitie kan versnellen.

- De Regionale Ontwikkelingsmaatschappij (ROM) gaat zich met name richten op ondersteunen van bedrijven die werken aan energietransitie, gezondheid, klimaatadaptatie en biodiversiteit.
- Zorgen dat de opbrengsten uit projecten die met publieke fondsen zijn gerealiseerd, worden besteed aan publieke voorzieningen. Vooral in landelijke gebieden is dat relevant.

Bewustzijn en voorlichting

Het klimaatbeleid is even urgent als ambitieus. Bewustzijn bij burgers en bedrijven is daarom een belangrijke voorwaarde om het beleid te doen slagen. Is dat bewustzijn groter, dan is ook de bereidheid om eraan mee te werken groter. De provincie moet burgers en bedrijven dus helpen de juiste keuzes te maken en energie te besparen. Daarbij is het belangrijk het eerlijke verhaal te vertellen: elke transitie levert kansen op, maar vraagt ook iets van ons.

Wat moet de provincie in de komende periode doen?

- Met eigenaren van kantoren, industrie en andere bedrijfsruimten maatwerkafspraken maken over besparing en verduurzaming.
- Een verbod instellen op reclame in de publieke ruimte voor producten waarvoor fossiele brandstof nodig is (fossiele reclame).
- Meer inzetten op voorlichting over duurzame keuzes.

Meten en bijsturen als dat nodig is

De provincie moet de energietransitie versnellen. Dat is niet vrijblijvend. GroenLinks vindt het daarom van belang instrumenten te ontwikkelen waarmee we de effecten kunnen meten. Op basis daarvan kunnen we op tijd bijsturen als dat nodig is. Met name bij plannen voor windmolens zijn gemeenten nogal eens de remmende factor. Wij willen dat de provincie regie neemt als een gemeente achterblijft. De provincie is het bevoegd gezag voor de ontwikkeling van windenergie en moet die rol ook nemen. Dat betekent vaker doorpakken en ruimte creëren voor inpassingsplannen als er initiatieven zijn voor passende projecten.

Wat moet de provincie in de komende periode doen?

- Nieuw beleid toetsen aan de klimaatdoelen en indien nodig daarmee in lijn brengen. Stapsgewijs geldt dat ook voor bestaand beleid. Uiterlijk in 2027 moet al het beleid van provincie Utrecht in lijn zijn met de klimaatdoelen.
- Werken met een richtinggevend koolstofbudget om de doelen voor 2030 en 2050 naar beleid te kunnen vertalen. Voor de provincie zelf moet het koolstofbudget bindend zijn.
- Jaarlijks rapporteren aan Provinciale Staten over de integrale voortgang van de aanpak van klimaatverandering. Hiermee kunnen we bijtijds sturen op de benodigde resultaten en waar nodig het beleid aanpassen.
- Het eigen ambtelijk apparaat dat zich richt op de energietransitie verdubbelen. Dat is nodig om de benodigde expertise efficiënt te benutten en ook kleinere gemeenten te kunnen helpen bij het uitvoeren van de regionale energiestrategieën.
- De rol van bevoegd gezag nemen bij windenergie en energie-infrastructuur. We willen dat de provincie die rol alleen aan gemeenten overlaat als zij zelf al voortvarend te werk gaan. De provincie kan ook gebieden voor windenergie aanwijzen langs snelwegen, provinciale wegen en vaarwegen. Hiermee waarborgen we de doelen, het algemeen belang en de optimale keuzes vanuit een regionaal perspectief.

- Met gemeenten bindende afspraken maken over de realisatie van de gemeentelijke Transitievisie Warmte en de bijbehorende wijkuitvoeringsplannen. We willen gemeenten bij de uitvoering ondersteunen met een gezamenlijk op te zetten projecten- en expertisebureau en dat gemeenten jaarlijks aan de provincie rapporteren over de voortgang.

Duurzame elektriciteitsproductie

GroenLinks staat achter de doelstellingen en de uitvoeringsplannen in de Regionale Energiestrategieën (RES). Nu moeten we ermee aan de slag. Om de 2030-doelen te halen, moeten projecten concreet op de kaart komen. Inpassingsplannen en ruimtelijke procedures moeten worden uitgevoerd zodat initiatiefnemers hun projecten kunnen realiseren.

Wat moet de provincie in de komende periode doen?

- Projecten voor duurzame energie ondersteunen, met oog voor natuur en leefomgeving, maar zonder onnodige barrières op te werpen.
- Gemeenten en RES-regio's faciliteren bij het uitwerken van hun plannen. Bij het opstellen van RES 2.0 en 3.0 wordt expliciet rekening gehouden met systeemintegratie en worden relaties met de warmtetransitie versterkt.
- De afgesproken doelen voor wind op land realiseren. Als onderdeel van RES 3.0 worden opwekdoelen voor 2035 en 2040 afgesproken.
- Via gemeenten verplicht stellen dat daken worden benut voor zonnepanelen. Met name daken van bedrijven, distributiecentra en maatschappelijk vastgoed. Om particulieren te stimuleren faciliteert de provincie leningen via het Stimuleringsfonds Volkshuisvesting. Daarnaast zijn ook zonnenvelden nodig. De provincie besteedt hierbij aandacht aan biodiversiteit en inpassing in het landschap.
- De provincie moet zich uitspreken tegen het gebruik van kernenergie. De veiligheidsrisico's en het afvalprobleem zijn ontoelaatbaar. Ook leiden discussies over kernenergie af van de benodigde stappen die nú gezet moeten worden.
- Biomassacentrales niet uitbreiden en bestaande capaciteit waar mogelijk reduceren.

Duurzame warmteproductie

De warmtetransitie kent lange doorlooptijden, met name als het gaat om geothermie, aquathermie, het gebruik van restwarmte en de aanleg van de benodigde warmtenetten. We moeten nu keuzes maken die leidend zijn in de komende decennia. GroenLinks kiest voor energie-efficiëntie, gekoppeld aan voldoende democratische waarborgen. In de warmtetransitie

moet meer ruimte komen voor publiek eigendom, publieke participatie en gedeelde voorzieningen. Om de behoefte aan warmte terug te dringen, verwachten we van bedrijven dat ze actiever besparen en ondersteunen we gemeenten om inwoners daarbij te helpen.

Wat moet de provincie in de komende periode doen?

- Een sturende en coördinerende rol spelen bij de ontwikkeling van fossielvrije warmtebronnen zoals geothermie en aquathermie. Onder andere door het opzetten van pilots, het faciliteren van ontwikkelaars en het verminderen van (financiële) risico's. Natuur, waterkwaliteit en leefomgeving zijn voorwaardelijk.
- De gemeente-overschrijdende uitvoering van de warmtetransitie aanpakken, mogelijk met publieke participatie in warmtebedrijven en/of een provinciaal warmtebedrijf.
- Infrastructuur die nodig is voor de warmtetransitie vóór 2030 gereedmaken. De ontwikkeling van infrastructuur moet zoveel mogelijk klimaatneutraal zijn.
- De aanleg van warmtenetwerken bevorderen. Daarbij moet niet-fossiele restwarmte uit niet-fossiele industrie (bijvoorbeeld van datacenters en mogelijk waterstofproductie) voorrang krijgen boven nieuw op te wekken warmte.
- Maatwerkafspraken maken met de huidige aanbieders van warmte over verduurzaming: 60 procent CO₂-reductie in 2030 en klimaatneutraal in 2040. Nieuwe ontwikkelingen worden alleen toegestaan als deze klimaatneutraal zijn. Voorlopig (tot 2030) zijn back-upvoorzieningen voor piekmomenten daarvan uitgezonderd.

Duurzame energie-infrastructuur

Verduurzaming van de energievoorziening vraagt aanpassing van de energie-infrastructuur. De provincie moet ervoor zorgen dat de benodigde infrastructuur op tijd beschikbaar is. We willen daarvoor dat er een gezamenlijk langetermijnsce­nario komt voor de productie van duurzame elektriciteit en warmte, zodat we weten welke infrastructuur wanneer nodig is. Energiecoöperaties, huishoudens en publieke voorzieningen krijgen wat ons betreft voorrang als het in een regio te druk wordt op het net.

Wat moet de provincie in de komende periode doen?

- Een provinciaal investeringsprogramma opstellen waarmee de benodigde energie-infrastructuur vóór 2030 beschikbaar is, maar vooral ook 'fit for purpose' is voor klimaatneutraal in 2040. De provincie maakt hierover afspraken met netbeheerders.
- Financiële participatie overwegen in energie-infrastructuur, bijvoorbeeld in de vorm van aandeelhouderschap.
- Programmatisch samenwerken met netbeheerders en energiecoöperaties. Dan kunnen eventuele barrières in de

energienetten tijdig worden weggenomen. Ook kunnen gezamenlijk nieuwe oplossingen voor netcongestie worden ontwikkeld, zoals energiedelen, gedragsverandering en coöperatieve mobiliteit. We willen innovatieve energieprojecten waar gewerkt wordt met opslag, lokale uitwisseling van energie en 'cable pooling' ondersteunen.

- Als infrastructuur vertragend werkt, moeten energieprojecten toch zoveel mogelijk door kunnen gaan. De provincie onderzoekt of een (financiële) garantstelling voor deze risico's de energietransitie kan versnellen. Dit geldt ook voor het oplossen van kip-ei-dilemma's bij aanleg van infrastructuur.
- Nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen, zoals bedrijventerreinen, toetsen op de tijdige beschikbaarheid van infrastructuur en inpassingsmogelijkheden in het toekomstige energiesysteem.

VERANTWOORD BESTUUR

37

4.1 DUURZAAM, EERLIJK EN GELIJKWAARDIG

Het bestuur en de ambtelijke organisatie van onze provincie moeten goed beleid maken en effectief uitvoeren. Duurzaam, eerlijk en gelijkwaardig. Onder leiding van GroenLinks zijn in de afgelopen jaren verbeterprogramma's uitgevoerd die de provincie sterker maken. Er is sprake van een cultuuromslag en van merkbare verbeteringen. Meer toegankelijk en meer gericht op samenwerking en participatie. GroenLinks staat voor deze cultuuromslag en wil deze in de komende periode verder versterken.

Betrouwbaar en rechtvaardig

De rechtsstaat beschermt burgers tegen willekeur en institutioneel racisme. Mensen die regelingen gebruiken, zich aan de regels van de provincie houden en ook melders van misstanden hebben recht op deze bescherming. Die kan alleen bestaan, als het bestuur werkt volgens zijn eigen regels en ambities: wat voor de samenleving geldt, geldt ook voor het bestuur. Er zijn strengere integriteitsregels nodig en een omslag in de bestuurscultuur.

Wat moet de provincie in de komende periode doen?

- Duurzaam en fairtrade inkopen, duurzaam vervoeren en zorgen dat de eigen bedrijfsvoering geheel duurzaam is per 2027. Dat betekent dat het inkoopbeleid circulair, klimaatneutraal, sociaal en eerlijk is.
- Naar voorbeeld van het meldpunt Ketenfouten van de gemeente Amsterdam komt er een provinciaal meldpunt om (keten)fouten en foutieve gegevens over burgers te melden en te corrigeren. Ambtenaren kunnen hier terecht als ze zien dat burgers vastlopen in bureaucratie.
- De provincie stelt een Provinciale Ombudspersoon in en een meldpunt waar mensen integriteitszaken kunnen melden.
- Voor beleid en regelgeving met veel invloed op toekomstige

generaties stelt de provincie een generatietoets in.

- De integriteitscode herzien. Oud-gedeputeerden mogen nu na één jaar opdrachten uitvoeren voor de provincie. Dit moet twee jaar worden.
- Excuses maken voor de rol die de provincie heeft gespeeld in het slavernijverleden. GroenLinks wil dat die rol goed wordt onderzocht. We willen aandacht voor de institutionele doorwerking van dit verleden. We willen dat Ketikoti een feestdag wordt.

Diversiteit en inclusie

We zijn er trots op dat Utrecht zo'n diverse provincie is waar verschillende mensen elkaar accepteren en respecteren. Maar dat is geen gegeven. We moeten blijven werken aan inclusie en de waardering voor diversiteit. Institutioneel racisme pakken we op een structurele manier aan. We willen dat iedereen zich in onze provincie welkom voelt en kan meedoen. Het maakt niet uit waar je vandaan komt, waar je in gelooft, van wie je houdt, hoe oud je bent en of je een beperking hebt.

Wat moet de provincie in de komende periode doen?

- In eigen werkzaamheden, als opdrachtgever en als subsidieverstrekker rekening houden met voorzieningen voor mensen die een beperking of belemmering ervaren, van welke aard dan ook.
- Iedereen moet zich kunnen herkennen in het bestuur en de organisatie van de provincie. De provinciale organisatie moet een afspiegeling zijn van de bevolking. Er komen quota voor alle niveaus van de provinciale organisatie. Medewerkers worden getraind om zich bewust te zijn van vooroordelen en bij te dragen aan een inclusieve organisatie.
- De veiligheid, weerbaarheid en sociale acceptatie van LHBTIQ+-ers monitoren en waar nodig verbeteren. Utrecht is een regenboogprovincie. We onderzoeken de mogelijkheid om een Regenbooghuis te realiseren en we willen stimuleren dat alle gemeenten in de provincie een Regenbooggemeente worden.
- De provincie zet zich in voor de bestrijding van discriminatie en racisme in welke vorm dan ook. We willen dat het college dit benoemt in alle interbestuurlijke contacten. We financieren en ondersteunen initiatieven om discriminatie tegen te gaan. De provincie doet onderzoek naar de bereidheid van inwoners om discriminatie en racisme te melden en maakt als dat nodig blijkt te zijn, een verbeterplan.

Burgerberaden

Iedereen moet invloed kunnen uitoefenen op beslissingen die de provincie neemt. GroenLinks is daarom voorstander van actieve participatie en co-creatie. We zijn blij met initiatieven van burgers en bedrijven. De provincie moet openstaan voor partijen die aangeven een publiek belang zelf te willen verzorgen.

Wat moet de provincie in de komende periode doen?

- Experimenteren met een burgerberaad en daarbij gebruik maken van ervaringen in andere landen, andere provincies en gemeenten. Voor een besluit aan een burgerberaad wordt voorgelegd, moet de provincie zorgen dat alle randvoorwaarden zijn vervuld.
- Burgerberaden komen naast de bestaande besluitvormingsstructuren en formele inspraakprocedures. Niet in plaats daarvan.
- Gemeenten desgewenst helpen die burgerberaden te organiseren.

Participatie en samenwerking

De provincie werkt intensief samen met andere overheden, onderwijsinstellingen, bewoners en maatschappelijke en commerciële organisaties. De kracht van de provincie zit in het delen van kennis, kunde en capaciteit. Maar samenwerking betekent ook afhankelijkheid en deling van zeggenschap en verantwoordelijkheid. Samenwerking moet je dus goed organiseren, monitoren en controleren.

Wat moet de provincie in de komende periode doen?

- Gemeenschappelijke regelingen en samenwerkingsverbanden meer systematisch monitoren en controleren.
- Maatschappelijke initiatieven die bijdragen aan het realiseren van provinciale doelen, rechtstreeks financieren. Dat is meestal het meest effectief, kleinschalig, inclusief en duurzaam. We stimuleren gemeenten hier ook in.
- Als we samenwerken, worden we medeverantwoordelijk. De provincie moet zich bewust zijn van haar ketenverantwoordelijkheid. Organisaties waarmee de provincie samenwerkt, moeten zich

houden aan dezelfde standaarden als de provincie waar het gaat om duurzaamheid, inclusie, fair practice en toepassing van de Wet normering topinkomens (WNT).

- Steeds meer maatschappelijke opgaven vragen om een integrale, gebiedsgerichte benadering. De provincie moet die benadering coördineren, ook als het gaat om beleidsthema's die niet direct tot de provincie behoren.
- Flink investeren in uitvoeringsorganisaties en het aantrekken van ambtenaren zodat er voldoende uitvoeringskracht is bij de grote ruimtelijke opgaven.
- De provincie geeft bewoners het recht om bij inspraak ook op te komen voor belangen van de natuur (zoals bij Amelisweerd; zie ook paragraaf 1.1)

Digitalisering

Digitalisering biedt voordelen. Het is voor burgers bijvoorbeeld mogelijk om digitaal in te spreken bij commissievergaderingen. Voor de provincie wordt datagedreven beleid steeds meer de norm. Algoritmes helpen om goed beleid te maken en goed uit te voeren. Maar digitalisering leidt ook tot risico's. Cruciale waarden zijn inclusie, menselijke maat, legitimiteit, democratische controle, openheid, transparantie, duurzaamheid, repareerbaarheid, privacy en veiligheid. We willen dat de digitalisering bij de provincie aan deze waarden voldoet.

Wat moet de provincie in de komende periode doen?

- Een digitaliseringsstrategie opstellen waarin onze waarden zijn vastgelegd. In deze strategie moet ook aandacht zijn voor de koppeling van data en gegevens van andere overheden.
- Digitaal het gesprek aangaan met de provincie en digitaal inspreken moeten mogelijk blijven en niet aan onnodige formaliteiten onderworpen worden.
- Een ethische commissie voor digitaliseringsbeleid en digitaliseringsvraagstukken instellen. Deze commissie adviseert Provinciale Staten over innovatie en het gebruik van data. De adviezen worden openbaar gemaakt.

- Publieke data zijn openbaar toegankelijk en te gebruiken door iedereen. De provincie voldoet aan de eisen van de Wet open overheid.
- Publiek toegankelijke registers opzetten waarin alle algoritmes en sensoren die de provincie gebruikt, zijn beschreven.
- De toegankelijkheid van de fysieke, sociale en digitale omgeving verbeteren, vooral ook voor mensen met een beperking. Voor digitale toegankelijkheid worden de WCAG-richtlijnen aangehouden (web content accessibility guidelines).

Eerlijke financiën

Provinciaal geld is gemeenschapsgeld. De provincie moet daarom duidelijk zijn waar het geld aan wordt besteed. We leggen verantwoording af over de resultaten van investeringen. De provincie moet zorgen voor meetbare indicatoren die de voortgang helder maken en handvatten bieden voor maatregelen als dat nodig is. Statenleden kunnen dan controle uitoefenen en Gedeputeerde Staten scherp houden.

Wat moet de provincie in de komende periode doen?

- Als de provincie taken aanneemt of ambities formuleert, moeten daar ook capaciteit, wettelijke bevoegdheid en geld voor beschikbaar zijn. Dat geldt ook voor nieuwe taken of taken die van het Rijk worden overgenomen.
- Het belastinggebied van de provincie hervormen naar een systeem waarin zowel bedrijven als inwoners bijdragen aan de kosten die voor de samenleving worden gemaakt. Volgens het principe 'de vervuiler betaalt' moet het hierij ook gaan om de kosten van de impact op milieu en water, bodem en ecologie, ruimte en energie. Kortom: de gehele voetafdruk.
- Het huidige provinciale belastinggebied, de zogenaamde opcenten, verhogen om daarmee de grote maatschappelijke opgaven waar onze provincie voor staat, te financieren.

DANK

Dit programma is opgesteld door de programmacommissie van GroenLinks Provincie Utrecht. In november 2021 is de programmacommissie met dit werk van start gegaan. Het vorige verkiezingsprogramma (2019-2023) diende daarbij als basis.

Aan het werk is in verschillende stadia bijgedragen door een groot aantal experts en enthousiastelingen binnen en buiten onze partij. Binnen GroenLinks is input geleverd door onder andere jongerenorganisatie DWARS, verschillende klankbordgroepen, het bestuur, onze staten-leden en gedeputeerde en onze raadsleden en wethouders in de provincie. Extern hebben we op verscheidene momenten contact gehad met een groot aantal belangenorganisaties: van de Dierenbescherming tot de Jagersvereniging en van de KNVB tot de Campervereniging. Alle inbreng hebben we meegewogen bij de samenstelling van dit programma.

Op verzoek van het provinciale bestuur hebben we daarnaast afstemming gezocht met de Partij van de Arbeid. Hiermee hebben we elkaar geïnspireerd. Ook hebben we geconstateerd dat er inhoudelijk weliswaar accentverschillen zijn, maar dat er geen grote punten zijn waarop we elkaar tegenspreken.

Op 26 november 2022 is het programma vastgesteld door de Algemene Ledenvergadering van GroenLinks, provincie Utrecht.

De programmacommissie bestond uit Steven de Vries (voorzitter), Nelleke Groen (vicevoorzitter), Pieter Kroon (secretaris), Pieter de Boer, Fred Claassen, Ronald Franken, David Oude Wesselink, Rick Schukking, Annemarie van 't Veen, Erwin Virginia en Frank Westhoek. In een eerder stadium waren Ferdinand Burgersdijk en Ali Karataş betrokken. Vanuit het bestuur was Rieke Koning betrokken. De redactie was in handen van Henk Bouwmeester.

© GroenLinks, Provincie Utrecht, november 2022
Kijk voor meer informatie op <https://provincieutrecht.groenlinks.nl>

